

Asia

Komission tiedonanto energiamarkkinoiden uutta rakennetta koskevan julkisen kuulemisen käynnistämisestä

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi tiedonannon 15.7.2015. Aiheesta on tarkoitus keskustella energianeuvostossa 26.11.2015.

Tiedonannon yhteydessä komissio julkaisi julkisen kuulemisen, jonka takaraja on 8.10.2015.

Suomen kanta

Suomi yhtyy komission näkemykseen siitä, että hyvin toimivat Euroopan laajuiset sähkön sisämarkkinat ovat paras tapa varmistaa kuluttajien sähkönsaanti mahdollisimman kustannustehokkaasti. Markkinoiden tulee olla riittävän joustavat, jotta voimakkaasti lisääntyvä vaihteleva, uusiutuviin energialähteisiin perustuva sähköntuotanto voidaan integroida järjestelmään.

Lyhyen aikavälin fyysisen sähkökaupan markkinapaikkojen toiminnan kehittäminen on tärkeää markkinoiden joustavuuden lisäämiseksi. Päivän sisäisen kaupan tehostaminen on tärkeää juuri vaihtelevan tuotannon kasvaessa laajenevilla markkinoilla. On kuitenkin huomioitava, että kaupankäyntijakson lyhentämisellä olisi suuret vaikutukset koko markkinan taseselvitykseen etenkin maissa, joissa tuntimittaat älymittarit on jo asennettu, kuten Suomessa. Harkittaessa muutoksia tasejakson pituuteen tulee muutoksen hyödyt ja kustannukset selvittää tarkkaan.

Markkinoiden joustavuuden lisäämiseksi olennaista on myös kuluttajien aktiivinen osallistuminen markkinoille. Kuluttajilla tulee olla mahdollisuus hyötyä pörssihinnan vaihteluista ja valita sähkön pörssihintaan sidottuja tuotteita niin halutessaan. Kysyntäjoustossa apuna voivat olla myös kolmannet osapuolet. Mikäli toimijoiden markkinoille pääsyssä tunnistetaan esteitä, tulee ne poistaa. Eri toimijoita tulee käsitellä tasapuolisesti ja pitää huolta siitä, että kaikki toimijat ovat vastuussa aiheuttamastaan tasepoikkeamasta (tasevastuu).

Suomi jakaa komission näkemyksen pitkän aikavälin suojaustuotteiden merkityksestä markkinoiden toiminnalle. Suojaustuotteiden kannalta on olennaista, että hinta-alueet

olisivat mahdollisimman suuria, huomioiden kuitenkin verkostojen aiheuttamat rajoitteet. On tärkeää, että suojaustuotteiden kustannukset eivät kohoa tarpeettomasti kasvavien takausvaatimusten takia.

Komissio harkitsee tarvitaanko kysyntäjouston edistämiseen yhteistä lähestymistapaa. Suomi katsoo, että kysyntäjoustoa tulee kehittää markkinoiden tarpeista ilman yksityiskohtaista sääntelyä. Kysyntäjouston edistämisessä tulisi keskittyä ennen kaikkea uusien toimijoiden markkinoille tulon esteiden poistamiseen. On tärkeää huomioida maat, kuten Suomi, joissa kysyntäjousto on jo tullut markkinoille ilman erillissäätelyä. Suomessa kulutuskohteet voivat jo osallistua vuorokausi- ja päivän sisäisten markkinoiden lisäksi kaikille kantaverkonhaltijan ylläpitämiselle säätö- ja reservimarkkinoille.

On tärkeää, että myös uusiutuvan energian tuottajat altistuvat markkinahinnalle ja toimivat sen antamien signaalien mukaisesti. Uusiutuvan energian tuottajille tulisi ulottaa tasevastuu myös niissä maissa, joissa se ei ole tällä hetkellä käytössä. Uusiutuvan energian tukien kilpailua vääristävät vaikutukset tulee minimoida, missä komissio on avainasemassa. Alueellisiin tukijärjestelmiin Suomi suhtautuu varauksellisesti.

Sähkön sisämarkkinoilla kantaverkon haltijat ovat keskeisessä roolissa markkinoiden toimivuuden kannalta. Yhteistyö kantaverkkoyhtiöiden välillä onkin ensiarvoisen tärkeää käyttövarmuuden ylläpidossa ja investointien ohjaamisessa markkinoiden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön tulisi painottua rajattuun alueelliseen tasoon, jolla mahdollisiin ongelmiin voidaan puuttua huomattavasti keskitettyä toimintatapaa joustavammin ja tehokkaammin. Suomi kuitenkin korostaa, että vastuu käyttövarmuuden ylläpidosta tulee jatkossakin olla kansallinen.

Komissio ilmaisee halunsa vahvistaa energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston ACER:n valtuuksia ja itsenäisyyttä koko EU:ta koskevissa kysymyksissä. Suomi katsoo, että toimivallan siirtäminen jäsenvaltioiden sääntelyviranomaisilta ACER:lle tulee olla mahdollisimman rajattua. Alueellista yhteistyötä kansallisten sääntelyviranomaisten kesken tulee edelleen kehittää. Suomi kannattaa lähtökohtaisesti eurooppalaisen sääntelykehikon ulottamista sähköpörssien monopoliluonteisiin toimintoihin.

Suomi kannattaa komission lähestymistapaa toimitusvarmuuden arvioinnissa ja kapasiteetin turvaamisessa. Ensisijaisesti tulisi puuttua markkinoiden toiminnan puutteisiin, mikä tarkoittaa toimintaa estävän sääntelyn purkamista sekä rajat ylittävän kaupankäynnin ja sähkön fyysisten siirtojen tehostamista. Suomi kannattaa tavoitetta luoda eurooppalainen metodologia toimitusvarmuuden arviointiin.

Suomi suhtautuu vahvalla varauksella erilaisten kapasiteettimekanismien käyttöön jäsenvaltioissa. Niiden tarpeen arvioinnin ja mahdollisen käyttöönoton tulisi tapahtua yhteisin eurooppalaisin kriteerein. Suomi katsoo, että investoinnit uuteen voimantuotantoon tulisi tapahtua lähtökohtaisesti markkinalähtöisesti.

Pääasiallinen sisältö

Energiaunionia käsittelevässä strategiassa määriteltiin tavoitteeksi luotettava ja edullinen energian toimitus, energiatehokkuus sekä tehdä Euroopasta maailman johtaja uusiutuvan energian alalla. Samoin vuodelle 2030 on asetettu tavoite 27 % uusiutuvan energian osuudesta ja 27 % energiatehokkuuden parantamisesta. Nykyinen energiajärjestelmä ja –markkinat eivät kuitenkaan ole täysin ajan tasalla näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tilanteen korjaamiseksi komissio toi tämän tiedonannon, jolla se hakee myös laajemmin sidosryhmien mielipiteitä tiedonannon mukana tulleilla 21 kysymyksellä. Vastaukset tulee toimittaa 8.10.2015 mennessä.

Tiedonanto jakaantuu kolmeen osaan: 1) Uuden energiamarkkinan toteuttaminen energiaunionille, 2) alueellisen yhteistyön tehostaminen ja 3) eurooppalainen näkökulman toimitusvarmuuteen.

Uuden energiamarkkinan toteuttaminen energiaunionille

Komissio katsoo, että toimivat Euroopan-laajuiset sähkömarkkinat ovat paras tapa varmistaa, että sähkö voidaan toimittaa asiakkaille mahdollisimman kustannustehokkaasti joka hetki. Uusiutuvan vaihtelevan energian lisääntyessä erityisesti lyhyen aikavälin markkinoihin (päivän sisäinen markkina, säätösähkömarkkinat) tulee kiinnittää lisää huomiota. Myös päivän sisäinen markkina tulee saada eurooppalaiseksi ja markkinoiden ajanjaksoja tulee lyhentää. Markkinoiden hinta-alueiden tulisi heijastaa verkoston pullonkauloja eikä vain maiden rajoja.

Investoreille pitkän aikavälin hintasignaalit ovat yhtä tärkeitä kuin toimivat lyhyen aikavälin markkinat. Tästä syystä nämä markkinat tulee olla avoimia kaikille toimijoille kokoluokasta ja tuotantotavasta riippumatta. Vaihteleva uusiutuvan energian tuotanto on painanut markkinahinnan monin paikoin hyvin alhaiseksi. Tässä tilanteessa markkinoiden pitäisi pystyä antamaan riittävä hintasignaali niukkuuden aikana, jotta tuottajille saataisiin riittävä varmuus tulonmuodostukselle. Kuluttajilla puolestaan tulisi olla keinoja suojautua markkinoiden hintapiikeiltä pitkäaikaisilla sopimuksilla. Usein pitkäaikaisten sopimusten solmimiseen vaaditaan erilaisia takuita, jotka voivat olla kalliita. Näiden kustannusten alentamista tulisi arvioida.

Komissio pitää tärkeänä varmistaa riittävä infrastruktuuri markkinoille. Tässä yhteisen edun mukaiset hankkeet (PCI-hankkeet) ovat avainasemassa. Komissio muistuttaa mahdollisuudesta hakea rahoitusta energiahankkeille Euroopan strategisten investointien rahastosta, joka täydentää Verkojen Eurooppa -välinettä.

Komissio korostaa riittävän joustavien markkinoiden, erityisesti päivänsisäisen ja säätösähkömarkkinoiden, roolia uusiutuvan energian integroinnissa järjestelmään. Myös kysyntäjoustolla on tässä merkittävä rooli. Kysyntäjoustolta tulisi poistaa hallinnolliset esteet, mukaan lukien niiltä toimijoilta, jotka kokoaisivat pienempiä kulutuskohteita suuremmiksi yksiköiksi (aggregaattorit). Toisaalta uusiutuvan energian mahdolliset tuet tulisi olla markkinapohjaisia välttämättä ylikompensointi ja markkinoiden vääristäminen valtiontukisuuntaviivojen mukaisesti. Olisi syytä myös tutkia miten tukimekanismeja voitaisiin luoda enemmän alueellisista lähtökohdista.

Sisämarkkinoiden koko potentiaalin valjastamiseksi tulisi tukkimarkkinoiden lisäksi huomioida vähittäismarkkinat. Kuluttajilla tulisi olla mahdollisuus toimia markkinoilla yksinkertaisesti. Nykyisellään tälle on monia hallinnollisia esteitä eikä kuluttajilla ole riittävää kannustinta osallistua markkinoille. Vähittäismarkkinahintojen tulisi heijastaa paremmin tukkimarkkinoiden hintatasoa. Kysyntäjoustopitäisi päästä markkinoille vastaavin ehdoin kuin tuotannonkin. Erityisesti aggregaattoreiden mahdollisuus toimia markkinoilla tulisi varmistaa. Komissio katsoo, että voi olla tarpeellista luoda yhteinen lähestymistapa kysyntäjoustopitäisi markkinoille saattamiseen.

Alueellisen yhteistyön tehostaminen

Sähköjärjestelmän toimintavarma ja kustannustehokas kehittäminen ja käyttö vaatii lisääntyvää yhteistyötä sisämarkkinoilla alueellisella ja eurooppalaisella tasolla. Alueellisesta yhteistyöstä on monia hyviä esimerkkejä, kuten Itämeren alueen yhteistyö (BEMIP). Yhteistyö tulisi paremmin ulottaa myös kolmansiin maihin.

Rajat ylittävien yhteyksien määrä on kuitenkin edelleen monin paikoin alhainen. Komissio aikoo esitellä vuoden 2016 aikana tiedonannon, jossa se tarkastelee kuinka 15 % yhteystavoite saavutetaan. Komissio huomauttaa, että hinta-alue-eroista kantaverkkoyhtiöille tulevat tulot tulisi käyttää verkostojen pullonkaulojen poistamiseen.

Komissio korostaa kantaverkkoyhtiöiden alueellisen yhteistyön roolia käyttövarmuuden ylläpidossa. Tässä tärkeä ensimmäinen askel ovat alueelliset yhteistyöaloitteet (Regional Security Cooperation Initiatives, RSCI). Komissio katsoo, että näille tulisi antaa jatkossa myös päätäntävaltaa. Tärkeää olisi myös tarkastella kantaverkkoyhtiöiden yhteistyöjärjestö ENTSO-E:n hallintomallia ja valtuuksia. Tässä yhteydessä voi tulla tarvetta tarkastella kantaverkkoyhtiöiden tariffirakennetta, jotta ne antavat kaikille kantaverkkoyhtiöille oikeat signaalit kehittää järjestelmää.

Myös jakeluverkkoihin ja jakeluverkonhaltijoiden rooliin tulee kiinnittää huomiota hajautetun tuotannon määrän kasvaessa. Verkonhaltijoiden tulisi olla neutraaleja markkinoiden mahdollistajia, jotta myös kolmannet osapuolet voivat toimia markkinoilla. Tämä on erityisen tärkeää tiedon hallinnan näkökulmasta. Jakeluverkonhaltijoiden osallistuminen eurooppalaiseen sääntelyyn tulee varmistaa. Jakeluverkkojen tariffit tulisi suunnitella siten, että ne kannustavat verkkojen tehokkaaseen käyttöön ja varmistavat reilun osallistumisen kustannuksiin, huomioiden myös kysyntäjouston tarpeet. Samoin jakeluverkkoyhtiöiden yhteistyötä kantaverkkoyhtiöiden kanssa tulisi parantaa.

Sähköverkkojen yhtenäisempi käyttö ja yhteiset markkinan vaativat yhtenäiset käytännöt sääntelylle. Eurooppalainen kansallisten regulaattoreiden yhteistyöelin ACER on tässä tärkeässä roolissa. Komissio katsoo, että ACER:lle pitäisi antaa enemmän mahdollisuuksia toimia sääntelyviranomaisena EU-tason asioissa. ACER:lla tulisi olla mahdollisuus antaa sitovia päätöksiä EU-tason aloitteissa ja rajat ylittävään kauppaan liittyvissä kysymyksissä. Komissio myös katsoo, että regulaatio tulisi ulottaa esimerkiksi sähköpörssien toimintaan.

Eurooppalainen näkökulma toimitusvarmuuteen

Komissio katsoo, että hyvin toimivat markkinat ovat paras tapa varmistaa kapasiteetin riittävyys kaikissa olosuhteissa. Joissain tilanteissa erilliset kapasiteetille maksettavat tuet, kapasiteettimekanismit, voivat olla perusteltuja. Mekanismeilla tulee kuitenkin keskittyä korjaamaan todellisia markkinoiden epäonnistumisia. Komissio katsoo, että arvio kapasiteettimekanismien tarpeesta tulisi perustua EU-tasolla harmonisoituihin menetelmiin. Toimitusvarmuuden tasolle tulisi myös olla yhtenäiset kriteeristöt koko Euroopassa.

Mikäli kapasiteettimekanismeja kuitenkin tarvitaan, tulee niiden suunnittelussa ottaa huomioon valtiontukisuuntaviivojen asettamat reunaehdot muun muassa teknologianeutraalisuudesta ja rajat ylittävästä osallistumisesta. Erityisesti rajat ylittävä osallistuminen kapasiteettimekanismeihin voi olla hankalaa ilman yhteisiä järjestelyitä. Tästä syystä voi olla tarpeellista määritellä tälle säännöt EU-tasolla. Samoin itse

kapasiteettimekanismien yhteensovittaminen voi olla hankalaa ilman EU-tason mallia tai malleja kapasiteettimekanismien toteutustavoista.

Jatkotoimet

Jatkotoimiensa pohjaksi komissio julkaisi tiedonannossa laajan konsultaation, johon tulisi vastata 8.10.2015 mennessä. Tiedonannon liitteenä oli lisäksi kysely sähkön toimitusvarmuudesta. Jatkotyö voi sisältää muutoksia kolmannen paketin säädöksiin, infrastruktuuriasetukseen, sähkön toimitusvarmuusdirektiiviin, energiatehokkuusdirektiiviin ja uusiutuvan energian direktiiviin. Lisäksi jatkotyö tulee vaikuttamaan verkkosääntöihin, erityisesti säätösähkömarkkinoita ja poikkeustilanteita koskevia verkkosääntöjä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 194

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Energia- ja EURATOM –jaosto 17.7.2015 (kirjallinen menettely)

Eduskuntakäsittely

-

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

Tiedonannolla ei ole suoria taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

COM(2015) 340 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Tatu Pahkala, TEM, tatu.pahkala@tem.fi, 029 506 4217

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat	energia, sähkön sisämarkkinat
Hoitaa	TEM
Tiedoksi	ALR, EUE, SM, UM, VM, VNK, YM
